

Розділ 5

ФІНАНСИ І БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 336.01:658.14

Белоусова С.В.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ

У статті розглянуто теоретичне підґрунтя формування фінансового забезпечення діяльності підприємств електронної торгівлі через розкриття поняття електронної торгівлі та окреслення її характеристик. Побудовано структурно-логічну схему фінансового забезпечення шляхом виділення основних етапів та охарактеризовано зміст їх складових. Визначено концептуальні засади формування фінансового забезпечення для підприємств електронної торгівлі.

Ключові слова: електронна торгівля, фінансове забезпечення, фінансові потоки, грошові потоки, фінансові інструменти.

Постановка проблеми. Сьогодні електронна торгівля є однією з галузей, яка розвивається найбільш динамічно, стає більш гнучкою й одночасно глобальною як в усьому світі, так і в Україні. Мережа Інтернет дозволяє проводити багато господарських процедур, зокрема укладати угоди, формувати замовлення, виконувати усі види фінансових транзакцій тощо. Дистанційна торгівля є сучасним способом продажів, який зумовлює ефективний діалог з покупцями та значне розширення ринків. У той же час суттєві зміни в організації здійснення торговельної діяльності спричинюють формування нових вимог до системи фінансового забезпечення підприємств електронної торгівлі. Фінансова система підприємств торгівлі за традиційними каналами збуту (оптова та роздрібна) до сьогодні вивчається за, певним чином, усталеними підходами, тому широке застосування на вітчизняному ринку нового виду торгівлі потребує удосконалення у цій частині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методологічні засади управління економічними процесами на підприємствах, які працюють у сфері дистанційної торгівлі висвітлено у працях окремих науковців, зокрема: А.С. Крутової, А.А. Мазаракі, С.В. Маловичко, І.І. Свидрук, А.В. Янчева та інших. Питання теоретичного підґрунтя формування фінансового забезпечення підприємств розкриті у працях багатьох вітчизняних науковців: Г.М. Азарен-

кової, І.О. Бланка, М.М. Бердар, В.М. Опаріна, В.М. Федосова та інших.

Незважаючи на велику кількість наукових праць та їх різноспрямованість, питання фінансового забезпечення в частині управління фінансовими потоками та структури фінансових ресурсів у підприємствах електронної торгівлі залишається малодослідженими.

Ціль статті полягає в обґрунтуванні механізму формування фінансового забезпечення, притаманного діяльності підприємств електронної торгівлі.

Виклад основного матеріалу. До сьогодні вченими ведуться дискусії щодо використання терміну «електронна торгівля» та його змістового наповнення. У нормативній базі зустрічаються такі поняття, як дистанційний спосіб продажу товарів [6; 7] й електронна комерція та електронна торгівля [7]. Згідно із законом [7], електронна торгівля є господарською діяльністю у сферах електронної купівлі-продажу, реалізації товарів дистанційним способом покупцю шляхом вчинення електронних правочинів із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. У більшості вивчених у науковій літературі трактовок електронної торгівлі (комерції) зазначається про факти купівлі-продажу [10] або торгово-технологічні [5] з використанням інформаційних інфраструктур [4 та ін.], що і являє собою основу цього визначення. Електронну торгівлю визначають також як фінансові операції та правочини, які здійснюються за допомоги мережі Інтернет та приватних мереж зв'язку, в ході яких відбувається купівля-продаж товарів та послуг, а також перекази грошових коштів [3]. З огляду на вивчені точки зору представників наукової спільноти, можна доповнити дане ви-

© Белоусова Світлана Володимирівна, ст. викл. кафедри фінансів і кредиту Харківського інституту фінансів Київського національного торговельно-економічного університету, м. Харків, 0660486433, e-mail: sanazsv@ukr.net

значення, враховуючи такі процеси діяльності, як товарна логістика і маркетинг.

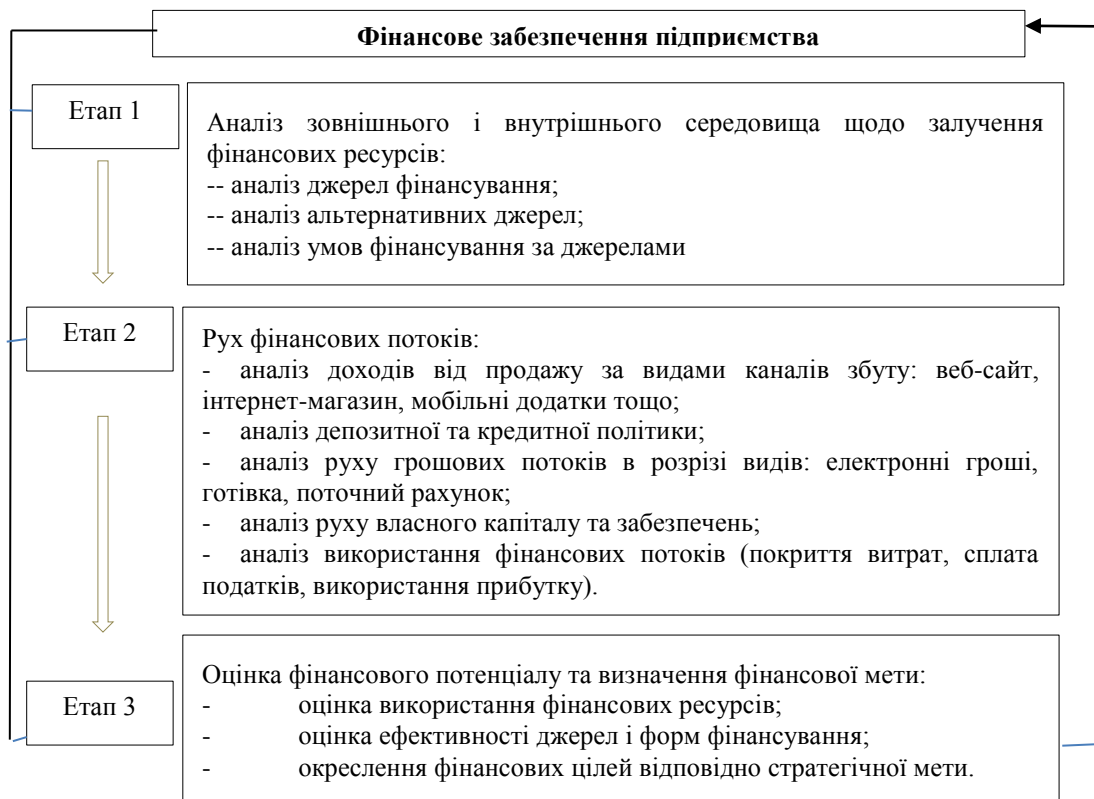
На сьогоднішній день існує кілька каналів збуту товарів, робіт та послуг шляхом використання засобів дистанційної торгівлі. Підприємства торгівлі й виробничі підприємства можуть сьогодні здійснювати продаж товарів (продукції) через онлайн-продажі на е-просторі: веб-сайт, Інтернет-магазин, додатки до електронних пристроїв, е-аукціон. Найбільш поширеними є Інтернет-магазини, у той же час, продавці зосереджуються на вдосконаленні сервісу та розвитку мобільної торгівлі. Такі канали просування товарів до споживача, маючи певні недоліки, з економічного боку усувають низку фінансових важелів, зокрема таких, як лізинг чи оренда тощо.

При цьому, на відміну від традиційних способів торгівлі, дистанційна торгівля працює у розрізі таких бізнес-моделей, як: «Business-to-consumer» (бізнес для споживача), «Business-to-business» (бізнес для бізнесу), «Consumer-to-consumer» (споживач для споживача), «Business-to-government» та «Government-to-business» (відносини між бізнесом і державою). Одним з найбільш популярних «Business-to-consumer» ін-

струментів в електронній комерції є Інтернет-магазини, якими сьогодні в своїй більшості й представлена електронна торгівля в Україні.

Справедливо зазначити, що технологічні процеси електронної торгівлі опосередковано впливають на механізм її фінансового забезпечення. Більш вагоме місце при розрахункових операціях та логістичних торговельних процесах за умов електронної комерції займають фінансові інструменти та, відповідно, дозволяють таким підприємствам більш гнучко управляти грошовими й товарними потоками. Розрахуватись за придбаний в Інтернет-магазині товар покупець може через банківські картки, банківське переказування, готівкою або накладеним платежем, через електронні гроші, термінали моментальної оплати, sms-платежі.

Роль дистанційної торгівлі зводиться до можливості забезпечити потреби споживачів будь-якими товарами у будь-який час, а тому конкуренція постійно зростає, посилюючи необхідність удосконалення механізму фінансового забезпечення підприємств електронної торгівлі. У зв'язку із цим рекомендована структурно-логічна схема побудови фінансового забезпечення підприємств електронної торгівлі подана на рис.1.

Рис. 1. Структурно-логічна схема побудови механізму фінансового забезпечення підприємств електронної торгівлі

Джерело: розроблено автором

Одним із основних питань на початку діяльності, фінансового року чи кварталу, при розширенні бізнесу тощо, є вибір джерел фінансування. На цьому етапі для ефективного фінансового забезпечення варто оцінити наявні альтернативні форми і джерела фінансування для застосування найбільш доцільного за наявних умов. Можливим ускладненням для підприємств електронної торгівлі є значне обмеження отримання від покупців готівкових коштів, а переважно зарахування електронних коштів чи інших форм безготівкових розрахунків за різних способів оплати (попередня оплата, за фактом доставки, в момент укладання угоди). З огляду на цю ситуацію, джерелами фінансування необхідно обирати ті, які найменше залежні від готівкових оборотів, є недорогими у фінансовому обслуговуванні та не обмежені суттєво у часі.

Логічно припустити, що при безперервному супроводженні складних логістичних процесів руху товарів фінансовими потоками важливе місце має відводитись системі управління саме ними. При визначенні структури, зв'язків та елементів системи управління фінансовими потоками потрібно опиратися на те, що управління фінансовими потоками підприємства варто розглядати як безперервне функціонування складної багаторівневої динамічної впорядкованої системи [11]. Ця система досліджена та удосконалена багатьма вченими [1; 8; 11 та ін.] і включає низку взаємоузгоджених структурних елементів: мету, завдання, об'єкт, предмет, методи тощо. Проте для підприємств електронної торгівлі безперервність фінансових потоків обумовлюється передусім ефективністю товарної логістики, технологічним забезпеченням роботи електронних каналів й видами грошових розрахунків. Варіантність розрахунків, широта асортименту, швидкість і зручність в обслуговуванні спричиняють динамізм системи фінансового управління. В той же час такі умови дещо ускладнюють управління грошовими потоками у передбачуваній частині (бюджетування, прогнозування). Враховуючи той факт, що електронна торгівля є дещо спрощеним видом організації торговельної та економічної діяльності порівняно з роздрібною чи оптовою, рух фінансових потоків здійснюється обмеженою кількістю каналів, що певним чином підвищує ефективність управління ними. Специфіка електронної торгівлі також зумовлює майже відмову від кредитних ресурсів, натомість посилюється роль власного капіталу та оптимізації руху коштів, отриманих у вигляді доходу, а також франчайзингових операцій. При здійсненні торгівлі, до прикладу, побутовою чи комп'ютерною технікою, коли виникає потреба у формуванні резерву

гарантійного забезпечення, варто приділяти окрему увагу методичним аспектам формування і використання цього резерву. Зазначені моменти мають бути обґрунтованими з економічної і правової точок зору, щоб коштів резерву завжди вистачало для покриття витрат на ремонт чи заміну товару і, у той же час, його розмір не був надмірним. Така методика притаманна переважно підприємствам, для яких електронна торгівля є основним видом діяльності. За умов, коли електронна торгівля є одним із видів просування товарів на ринок, необхідно приділяти більше уваги управлінню грошовими потоками саме від даного виду торгівлі.

Отже, при управлінні фінансовими потоками електронної торгівлі найбільшої уваги потребують такі складові торговельного процесу, як логістика та маркетинг. Адже саме від побудови оптимального логістичного ланцюга надходження і доставки товарів залежить показник товароруку, товарообігу та фінансовий результат завдяки ефективному маркетингу. Економічний блок у цьому аспекті представлений договірними зобов'язаннями (умови та терміни виконання, вартість), визначенням податкових зобов'язань та розрахункових операцій.

Результативність поточної діяльності визначається обов'язковими прогнозними процедурами щодо фінансового потенціалу підприємства. Тому побудова алгоритму оцінки якості формування й використання фінансових ресурсів є обов'язковою умовою ефективного управління фінансовим забезпеченням. Враховуючи особливості торговельного процесу електронної торгівлі індикатори оцінювання мають бути представлені показниками, які найбільше характеризують й співставлені з рухом грошових і торговельних потоків. Усі передбачені індикатори мають визначатись через кількісні критерії на основі базової концепції фінансового забезпечення.

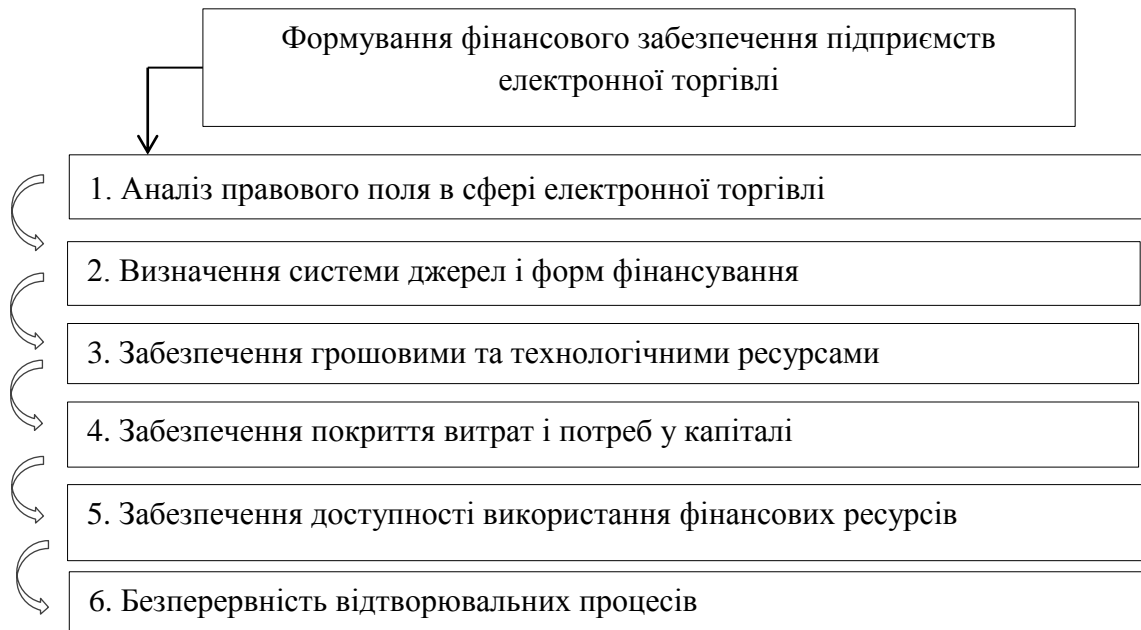
Концептуальне підґрунтя формування фінансового забезпечення підприємств електронної торгівлі за ключовими його складовими представлено на рис. 2.

Забезпечення грошовими ресурсами відбувається на підставі ефективної логістики фінансів підприємства, якою передбачається управління отриманням і зарахуванням грошей, надходженням електронних грошей, видами грошей.

Оскільки рух грошових коштів є однією із основних фінансових складових підприємств електронної торгівлі, важливим елементом фінансового управління є застосування прийомів

планування, бюджетування і прогнозування грошових потоків за різними розрізами (види товарних груп, постачальники, філії, канали тощо) та усунення будь-яких ризиків. Відсутність значної

суми витрат, яких уникають підприємства торгівлі, дозволяє варіювати розміри грошових потоків, знижуючи ціни, отримуючи на ринку значні конкурентні переваги.

Рис. 2. Концептуальний підхід до формування фінансового забезпечення електронної торгівлі

Джерело: розроблено автором

Оскільки рух грошових коштів є однією із основних фінансових складових підприємств електронної торгівлі, важливим елементом фінансового управління є застосування прийомів планування, бюджетування і прогнозування грошових потоків за різними розрізами (види товарних груп, постачальники, філії, канали тощо) та усунення будь-яких ризиків. Відсутність значної суми витрат, яких уникають підприємства торгівлі, дозволяє варіювати розміри грошових потоків, знижуючи ціни, отримуючи на ринку значні конкурентні переваги.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи викладене вище, можна стверджувати, що фінансове забезпечення підприємств електронної торгівлі доцільно формувати шляхом управління, передусім,

грошовими потоками і структурою фінансових ресурсів. При цьому віддавати перевагу внутрішнім фінансовим інструментам, зокрема, оптимізації структури капіталу, мінімізації рівня фінансових ризиків, використання сучасних методів аналізу, прогнозування й бюджетування. Концептуальним підґрунтям фінансового забезпечення встановлено взаємозв'язок низки економіко-правових елементів: правове поле, формування, наповнення і використання фінансових ресурсів та безперервність функціонування кожного елементу.

У подальших дослідженнях щодо фінансового регулювання діяльності підприємств електронної торгівлі додаткового розгляду потребують питання, пов'язані із використанням фінансового інструментарію при формуванні фінансового забезпечення.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г.М. Фінансові ресурси та фінансові потоки. Теоретичний аналіз : монографія / Г.М.Азаренкова. – Х., 2008. – 255 с.
2. Бердар М.М. Системний підхід до визначення основних елементів управління фінансовими потоками підприємства / М.М. Бердар. – [Електронний ресурс] Режим доступу : [http:// www.nbuv. gov.ua/portal/soc_gum/tpe/2009_20/ Zb20_20.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/tpe/2009_20/Zb20_20.pdf) .

3. Букреева Ю.А. Правовое регулирование электронной торговли в России / Ю.А. Букреева. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sibac.info/index.php/2009-07-01-10-21-16/3548-2012-08-14-05-16-25>.
4. Крутова А.С. Электронный документооборот в Украине: текущий статус и перспективы развития : монография / А.С. Крутова, О.В. Чумак, А.В. Янчев; ХДУХТ. – Харьков, 2012. – 214 с.
5. Маловичко С.В. Теория та методологія управління електронною торгівлею підприємств : автореф. дис. ... д. е. н. : спец. 08.00.04 / С.В. Маловичко. – Харків, 2016. – 45с.
6. Про затвердження Правил продажу товарів на замовлення та поза торговельними або офісними приміщеннями. Наказ Міністерства економіки України № 103 від 19.04.2007 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1181-07>
7. Про електронну комерцію. Закон України за № 675-VIII від 03.09.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
8. Педченко Н.С. Функціональна модель фінансового забезпечення діяльності інститутів спільного інвестування / Н.С. Педченко, М.О. Дуда // Бізнес Інформ. – 2015. – №9. – С. 346 – 352.
9. Свидрук І.І. Формування систем управління в підприємствах електронної торгівлі: автореф. дис... к.е.н.: спец. 08.00.04 / І.І. Свидрук. – Львів, 2007. – 13 с.
10. Соболев В.О. Сутність основних понять відносин Інтернет-торгівлі / В.О. Соболев [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/15_DNI_2008/Economics/33645.doc.htm.
11. Яцків І.М. Удосконалення системи управління фінансовими потоками підприємств оптової торгівлі / М.І. Яцків, С.Л. Капітула // Фінансовий простір. – №2 (14). – 2014. – С. 174 – 181

REFERENCE

1. Azarenkova H. M. (2008) Finansovi resursy ta finansovi potoky. Teoretychnyi analiz: monohrafiia [Financial resources and financial flows. Theoretical analysis: monogr.]/ H. M. Azarenkova. – Kh., – 255 p. [in Ukrainian].
2. Berdar M. M. (2009) Systemnyi pidkhid do vyznachennia osnovnykh elementiv upravlinnia finansovymy potokamy pidpriemstva [System approach to determining the main elements of management of financial flows of the enterprise] / M. M. Berdar. – [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/tpe/Zb20_20.pdf . [in Ukrainian].
3. Bukreeva Iu. A. Pravovoe regulirovanie elektronnoi trgovli v Rossii [Legal regulation of electronic commerce in Russia]/ Iu. A. Bukreeva. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://sibac.info/index.php/2009-07-01-10-21-16/3548-2012-08-14-05-16-25>. [in Ukrainian].
4. Krutova A. S. (2012) Elektronnyi dokumentoobih v Ukraini: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku : monohrafiia [Electronic document circulation in Ukraine: the current state and prospects of development: monogr.]/ A. S. Krutova, O.V. Chumak, A.V. Yanchev; KhDUKhT. – Kharkiv, – 214 p. [in Ukrainian].
5. Malovychko S. V. (2016) Teoriia ta metodolohiia upravlinnia elektronnoi torhivlei pidpriemstv : avtoref. dys. d. e. n. : spets. 08.00.04 [The theory and methodology of management of e-commerce of enterprises] / S. V. Malovychko. – Kharkiv, – 45p. [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennia Pravyi prodazhu tovariv na zamovlennia ta poza torhovelnyy abo ofisnyy prymishchenniamy Nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy # 103 vid 19.04.2007 r. [On approval of the Rules for the sale of goods in order and out of commercial or office premises. Order of the Ministry of Economy of Ukraine No. 103 dated by 19.04.2007] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu:<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1181-07>
7. Pro elektronnu komertsiuu Zakon Ukrainy za # 675-VIII vid 03.09.2015 r. [About e-commerce. Law of Ukraine No. 675-VIII dated by September 3, 2015] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
8. Pedchenko N. S. (2015) Funktsionalna model finansovoho zabezpechennia diialnosti instytutiv spilnoho investuvannia [Functional model of financial support of collective investment institutes activity] / N. S. Pedchenko, M. O. Duda // Biznes Inform. – #9. – p. 346-352. [in Ukrainian].
9. Svydruk I. I. (2007) Formuvannia system upravlinnia v pidpriemstvakh elektronnoi torhivli: avtoref. dys... k.e.n.: spets. 08.00.04 [Formation of control systems in e-commerce companies]/ I. I. Svydruk. – Lviv, – 13 p. [in Ukrainian].
10. Soboliev V.O. Sutnist osnovnykh poniat Internet-torhivli vidnosyn [The essence of the basic concepts of Internet commerce] / V.O. Soboliev [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.rusnauka.com/15_DNI_2008/Economics/33645.doc.htm.
11. Yatskiv I.M. (2014) Udoshkonalennia systemy upravlinnia finansovymy potokamy pidpriemstv optovoi torhivli [Improvement of the financial flows of management system of wholesale trade enterprises] / M.I.Yatskiv, S.L. Kapitul'a // Finansovyi prostir. – #2 (14).– p. 174-181. [in Ukrainian].

Одержано 05.03.2017 р.